

A hideg

(Novella)

Kovács Jolánka fordítása

Ne kényszeríts arra, hogy mindent elmeséljek. Mert ha elmondok mindent, akkor nyugodtan kikapcsolhatom ezt a szerkentyűt, el is mehetek és várhatom a halált. Velem már nem történik semmi. Ami még lüktet és életjeleket mutat, az ez itt. És ezért kérlek, hagyjad, hogy legalább itt maradjon valami, amit holnap vagy egy másik nap elmesélhetek neked, amikor felébredek.

Ennyi év alatt nagyon sokszor válaszoltam egy szemtelen és főlősleges kérdésre: mi az, ami a könyveiben önéletrajzi vonatkozású, és mennyi van belőle? Volt, hogy ezt a kérdést egyenesen tették fel, a szemembe nézve, akár egy nyomozó, aki tudja, hogy a legrosszabb dolgokat hiába titkoltam előlük, máskor ügyetlenül burkolták kíváncsiságukat állítólagos irodalmi kontextusba: vajon a valóságban is felismerhetőek az ön történeteiben szereplő hősök? A szégyenlősebbek így kérdeztek: milyen viszonyban vannak írásaiban a leírt és az átélt dolgok? Vagy: milyen a mindennapok befolyása (*befolyása!*) az alkotóműhelyébe?

Ez idő alatt, az alkotóműhelyben, ha éppen tudni akarod, pókok szótték a hálóikat, a nap fölkelte és újra lement, néha jött valaki, de nem maradt sokáig, mert nem volt túl vidám a hangulat, és nem mindig volt kedvem beszélgetni és mosolyogni. Megjátszhattam volna, hogy odafigyelek, de a fejem időnként egyszerűen lebukott a kezeim közé, és a tenyerem a hajamba szaladt.

Az ilyenfajta kérdésekre, természetesen, begyakoroltam én minden lehetséges választ. Néha a kedvenc Garp-idézetemet mondtam el, máskor hiába magyaráztam, hogy az irodalmi valóság és az író valósága soha nem lehet ugyanaz. Soha nem mondtam nekik, hogy először is, azt se tudom, mi az a valóság, de ilyen messzire sohasem

mentünk el, a kérdező és én. Néha azt mondtam, hogy ez a kérdés irreleváns, néha én is szemtelen voltam, és azt mondtam, hogy ezek tulajdonképpen szenzációhajsza kérdések, máskor viszont nagyon megértő voltam és bevallottam, hogy engem is gyakran érdekeltek az általam kedvelt írók magánéletének részletei.

És ezért, tessék, itt ebben a történetben nincsenek dilemmák. Ez mindenestül önéletrajzi ihletésű. Minden igaz benne, a címtől a végéig, ami ebben a pillanatban ugyan még nem ismert. Önöknek sem, akik olvassák, nekem sem, aki írom. Mert amíg írom ezt a történetet, én tényleg nem látom világosan, milyen irányba fog haladni a cselekmény. Írói éveim megtanították velem, hogy az irodalmi hősnek saját élete és saját akarata van. Még akkor is, ha a hőst egy meghatározott irányba akarom vinni, kiderül, hogy ez lehetetlen, ha maga a hős nem egyezik bele.

Nem tudom viszont, mi történik akkor, ha az irodalmi hős – én vagyok. Abban az esetben van-e a hősnek akarata, amely ellentmondana az én akaratomnak? Ezt majd megállapítjuk együtt, a következő oldalakon.

Azt szeretném elmesélni önöknek, hogyan határoztam el életem egy pillanatában, hogy átengedem a sorsom két hatalom irányításának: a tablettáknak és a lustálkodásnak. Nem jött ez csak úgy, magától. Megelőzte néhány esemény. De mivel önéletrajzi történetről van szó, amelyben nem lehet hazugság, de szépítés sem, ezért a hazugság szofisztikus fajtájához folyamodom – az elhallgatáshoz. Elhallgatom azt, amit nem akarok elmondani önöknek.

Tehát, többszöri próbálkozás után, hogy az életemet értelmessé és örömtelivé tegyem, kiderült, hogy az élet lényegében fájdalmas, megerőltető, gyakran igen egyoldalú, amikor viszont megtelik történésekkel, azok a történések olyannyira fárasztóak, hogy hirtelen visszasírjuk azokat a napokat, amikor nem tudtuk, mit kezdünk magunkkal és a szabadidőnkkel. Mindenesetre, az öröm már csak epizódokban jelentkezett, ám én, ennek ellenére, továbbra is igyekeztem teljes harci készségben részt venni az életemben, fegyelmetten végezni feladataimat. Felkelés, fogmosás, fürdés, munkába menés, bevásárlás, találkozások a barátaimmal, telefonbeszélgetések a családdal, kórházban fekvő rokonok meglátogatása, születésnapokról való rendszeres megemlékezés, levelekre és interjúkra való válaszolás, bemutatókon, könyvbemutatókon, kiállításmegnyitókön való részvétel, alkalomhoz illő üdvözetek írása, a ruhatárom összehangolása

a cipőimmal, fiókok rendezése, hetente egyszer autómosás, háromhavonta fogkő-eltávolítás, arcpakolás, hajpakolás, a test egészségét szolgáló vitaminok pohárba facsarása, reggelente meleg, majd hideg, majd megint meleg, majd megint hideg víz zuhanyozáskor, a jó vérkeringés érdekében, a villámposta félnék kinyitása, amelyből mindig egy rakás olyan új kötelezettség zúdult rám, amely mind, de valóban mind a kellemetlen és egyre gyakrabban az érthetetlen dolgok fegyvertárához volt sorolható, új és egyre bonyolultabb számítógépes programok elsajátítása, amelyek, mondták, leegyszerűsítik majd az életemet... De én nem éreztem, hogy egyszerűsödne az életem, a legújabb program elsajátítása ellenére sem. Ellenkezőleg, egyre bonyolultabb és fárasztóbb lett, kozmikus gyorsasággal távolodott tőlem a saját életem. Szinte látni véltem lelki szemeim előtt, ahogyan eltűnik valahol a messzeségben, akár egy kis bolygó, amely a gravitáció kegyetlen játéka hatására elvált a saját napjától, és most egyre távolodik, örökre elmegy, ki tudja, hová, és senki sincs már, aki melegítené vagy megégetné. Patetikus ez, na és? Ez az én történetem, amely önéletrajzi, és nagy helyet kap benne a patetika. Ilyennek tűnt tehát az életem, mint az a távozó kis bolygó, melyet már csak néha, tiszta éjszakákon, homályosan láthatok az égen. Szomorúan csillan egyet fönt, ha hunyorogva nézem. De alighogy pislantok, eltűnik. És itt hagy engem lent, hogy rettegjek, hová lett, mi történt vele, talán már visszafordíthatatlanul berepült valamelyik fekete lyuk csapdájába, vagy valamelyik másik kozmosz táplálékává vált, vagy elolvadt egy másik nap tűzétől? Nem könnyű, amikor nem tudod, hová – de tőled végtelenül messzire – ment el, elszállt a saját életed. Abban az időben én még mindig próbáltam fiatalos látszatát kelteni a dolgoknak. Mindennel, ami szerintem a fiatalságot képviseli. Bár később kiderül majd, hogy a fiatalságról már rég nem tudtam semmit, és hogy annyi röhejes melléfogást követtem el, a fiatalságot utánozva, hogy a megaláztatástól csak az a pusztaság mentett meg, hogy az igazán fiatal emberek körülöttem annyira kedvesek voltak, hogy nem nevettek azon, milyen rosszul utánoztam azt a beazonosíthatatlan állapotot, amit a *fiatal-ság* halálos nevével illetnek. Ezekről a próbálkozásokról nem fogok mesélni önöknek, semmi szükség arra, hogy tudjanak ezekről, és én sem tudhatom, mekkora önökben a jóindulat. Elég, ha azt mondom, hogy majdnem mindent tévesen csináltam. Néha, tudatában annak, hogy most téves dolgot csinálok, valami örült vágytól vezérelve, hogy ép ésszel ellenkezzem, máskor viszont azzal a meggyőződéssel, hogy

a lehető legjobb az, amit teszek, és hogy egy még mindig fiatal és csinos nő is ugyanezt tenné.

De nem. Persze, hogy nem. Mindezek a próbálkozások hiábavaló kapálózások voltak. Jusson csak eszükbe az a sok klisé a kapálózásról. Mi jut először az eszükbe? A hal, amely elkeseredetten ficáncol a csónak alján, természetesen, míg önök azon tépelődnek, vajon fáj-e neki az ínye, amiből az előbb figyelmesen kivették a horgot. Ez az a kép, még ha sztereotip is. Az én horgászom még annyira sem volt kegyelmes, hogy gyöngéden vegye ki a horgot. Nem, ő valamiféle csak számára ismert ok miatt, benne hagyta a horgot az ínyben egy ideig, és ült a csónakjában, a kis padon, és nézett engem, ahogy fetrengek, némán tátogatom a számat és csapdosok a farkammal. Rémuült halszemembe nem mert belenézni. Aztán, feltételezem, megsajnál, vagy nem volt ereje tovább nézni egy hal agóniáját, hát ideiglenesen visszadobott a vízbe, de a horogról nem vett le, hanem így húzott maga után és a csónakja után, hol gyorsítva, hol lassítva, hogy lássa, ott vagyok-e még. Természetesen ott voltam. Akkor is ott lettem volna, ha levesz a horogról. Mindketten tudtuk, hogy buta hal vagyok, amelynek nincs rendesen saját akarata sem, esetleg annyi, hogy a csónak nyomában ússzon. Önöknek azonban be kell vallanom: a seb az ínyemen rettenetesen fáj. Csak ennek az érzésnek köszönhetően tudtam, hogy még mindig élek, különben valószínűleg már azt gondoltam volna, hogy már régen meghaltam, és most csak lebegek a túlvilágon, a halmennysorság hullámain. Mert én egyáltalán nem kételkedem abban, hogy egy napon a mennyországba jutok, mindentől függetlenül. A pokol nem opció, semmiféleképpen. Ahogyan a bűnt mint fogalmat nem ismerem el, és ahogyan csak a tévedéseket ismerem el, a szándékosakat vagy a véletleneket, tudom, hogy minden tévedésemet szenvedélyből követtem el, azért, mert túltengett bennem az élet, túltengett bennem az éhség valami után, amit banálisan más lényekkel való egyesülésnek nevezhetnék. És mivel az egyetlen isten, akit elismerek, csak bennem és kizárólag csak bennem él, az én istenem nekem már előre megbocsátotta az összes tévedésemet, és azt mondta, ne aggódjak, mert biztosan a mennyországba fogok jutni. Ennyit erről. Tehát, az a fájós ínyű hal, az a hal, amely mint metafora, már lassan kezdi idegesíteni önöket, lebegve követte a csónakot, és akkor a horgász elhatározta, hogy ismét kihúz engem, hogy lássa, vajon mi fog történni. Nem a hallal, vele. Vajon megerősödött-e, képes-e már nézni a hal agóniáját? És csodák csodájára, most kicsit tovább volt rá

képes. Minden következő alkalomkor egyre tovább bírta. Megtetszett neki a játék. Nekem kevésbé, de neki, láthatóan, érdekes volt. Mert, nézzék, ő olyan ember, aki nem szokott a vadászathoz. Ahhoz szokott, hogy ő legyen a zsákmány. Ahhoz szokott, hogy ő legyen az a fájós ínyű hal. És egyszer csak, kész csoda, megjelent valaki, aki nálánál is sebezhetőbb. Létezik-e nagyobb igézet egy örök áldozat számára, minthogy végre saját áldozatára találjon?

Valamiképpen meg is tudom érteni. Mi, emberek, valamikor mindannyian közönséges vadászok voltunk, akiknek meg kellett ölniük más élőlényeket ahhoz, hogy életben maradjanak. És ha lehámozzuk magunkról a hazugság minden rétegét és az aggály összes fátylát, itt, a bőr szintjén, megjelenik a lényeg. Vadász vagy zsákmány. Megértem őt. Valószínűleg ugyanígy cselekedtem volna én is, ha ott, akkor, vadász lettem volna.

Mindegy is, erről többet nem beszélünk. Hemingway elmondott erről mindent, amit el lehet mondani. Én itt csak elrontani tudnék valamit, közel sem olyan okos és erős dolgokat fűzhetnék csak hozzá.

Nyár volt. Hosszú nap. A nap magasra hágott az égen. Végtelen délután. A zöld addig húzódott, ameddig a szemed ellát, onnan már az ég folytatódott. Olyan volt minden, hogy az ember könnyen elhihetette, egy ilyen nap örökké tart majd. Semmi sem moccan, két hangyán kívül, amelyek nesztelenül végezték munkájukat a kerti ösvény egyik oldaláról a másikra átkelve. Rajtam kívül ezt senki se vehette észre. Semmi sem hallatszott, sehol semmi sem csörrent, semmilyen gong nem kondult, senki sem lőtt ki ágyúgolyót, harangok sem zúgtak. Minden észrevétlenül történt, de visszavonhatatlanul. Eljött az öregség, akkor, abban a pillanatban. Leültem a kertemben az asztalhoz, egy ideig ott maradtam, és amikor végül felkeltem és bementem a házba, már egy másik személy voltam.

Mi történik az emberekkel, akik sehová sem tartoznak? Ezt nem tudhattam előre. Ez talán, gondoltam, az a pillanat, amikor végre elkezdenek önmaguké lenni. Aggasztott, vajon létezek-e majd egyáltalán. Léteztem, amíg álmodoztam. Egyszer csak abbahagytam az álmodozást. Most mi lesz velem?

Az első dolog, amit azon a nyáron tettem, hogy nem mentem többé dolgozni a munkahelyemre. Őrülden hangzik, de valójában kivitelezhető. Egyszerűen elhatározod és nem teszed többé. Nem veszed figyelembe a telefonhívásokat, nem nyitod ki a munkával kapcsolatos postádat, mindenkinek azt monddod, hogy ne számítsen rád, és ennyi.

Néhány hétig zavaros a helyzet, főleg a másoké, de a végén valahogy rendeződnek a dolgok. Nem vagy pótolhatatlan. Senki sem pótolhatatlan. Ez vigasztaló és lesújtó tény.

Aztán egy ideig áztatod magad, hogy nagyon egészséges életmódot fogsz folytatni, korán kelsz majd és hosszú reggeli sétákat teszel, olyan dolgokkal foglalkozol majd, amiket szeretsz. Akkor megpróbálsz összeírni a dolgokat, amiket szeretsz. És ülsz az üres papírlap fölött és rájössz, hogy nincs semmi, de éppen semmi, aminek szívesen szentelnéd a hátralevő életedet. És amikor még egy bizonyos idő elmúlik, végre megbékélsz az igazsággal: a nagy semmitet harcoltad ki. A jogodat, hogy otthagysz mindent, ami fontosnak tűnt, neked vagy nekik, ki tudná ezt már különválasztani.

És így, mivel többé már nem fogok az emberekkel egybeolvadni, mert az az ötlet elképzelhetetlenül nehéznek és kivitelezhetetlennek bizonyult, hát elhatároztam, hogy végül saját magammal fogok egybeolvadni. Ugyanúgy, mint ahogyan saját magával olvad egybe a kandúrom, végtelen hosszú órákat mély álomban töltve. Míg elnéztem, ahogyan egész nap alszik, néha úgy tűnt, szomorú és értelmetlen az élete. Most már mind kevésbé és mind ritkábban gondolok ilyet. Az élet, aminek értelme van, lassanként oximoronként tűnik fel számomra. A lényege az értelmetlenség, csak pillanat – délután, éjszaka, ájulás – kérdése, hogy mikor valljuk be ezt önmagunknak.

Mégis, létezik valami, ami mintha örökségként maradt volna ránk előző életünkből. Ez a fájdalom. Sohasem tudtam legyőzni. Sohasem tanultam meg, hogyan élvezzem az alkoholt, de ha megtanultam volna, ez kitűnő pillanat lett volna ahhoz, hogy szenvedélyes és odaadó iszákos váljék belőlem. Ám ebből sem lesz semmi. Az alkohol nálam csak egy kis hányingert és fejfájást okoz másnap, de semmit sem érzek abból a gyönyörű feledésből, semmit abból a varázslatos érzéstelenítésből, amiről mindenki annyit beszél. Az alkoholt tehát leírom, habár nagyon vonzó ötletnek tűnik.

No de a tabletták, azok már egészen mások. Olyan picik, látszólag ártalmatlanok, olyan törekenyek, amikor kettétörni vagy szétharapni próbálsz őket. Kisebb mennyiséggel kezded, majd lassan kísérletezésbe fogsz. Létezik akkora dózis, ami megöli azt a fájdalmat. És akkora dózis, ami megöli mindent. Létezik szép álmokat előidéző dózis, és olyan éjjeli dózis, amiről nem álmodsz semmit. Mindenkire létezik dózis. Létezik, gondolom, haláldózis is, de arról még nem gondolkodom. Nem mondom, hogy nem fogok, de egyelőre hagyom,

hogy menjenek a dolgok így, ahogy vannak. Teljesen rendben van, hogy élünk, libegünk, majdhogynem lebegünk, itt, ezen a peremen, érzékelésmentesen. Amennyire régen tudatában voltam érzéseim jelenlétének, ugyanannyira, talán még erősebben vagyok tudatában most a hiányuknak. Álmomban néha kinyújtom a kezem, hogy meggyőződjek erről, és öröm tölt el: mekkora tér, és mind az enyém! Néha egyik sziklacsúcsról a másikra ugrom, félelem nélkül. Mind ritkábban veszítem el a cipóm álmomban, és ritkábban keresem a kijáratit ajtót a végtelen folyosókon. Mind ritkábban. Most általában lépkedek, vagy szabadon lebegek a semmi széles terein. Néha megtörténik, hogy betévedek egy vonatba, és meg sem tudom mondani, álmomban történik-e ez vagy a valóságban. Mikor elindul a vonat, meglátok a peronon egy ismerős arcot. Egy pillanatra fölmerül bennem: vajon honnan ismerem azt az embert? Érzem az árnyékát, a gyomrom mélyébe fájdalom hasít, de a vonat elindul, az arc lassan elvész, végeláthatatlan mezők következnek megint, és minden eltűnik. Békesség van ismét. Amikor felébredek, egy ideig a mennyezetet nézem, majd felkelek, megetetem a macskát, leveszek egy könyvet a polcra, olvasok, ha valaki felhív telefonon, azt mondom neki, hogy beteg vagyok, és majd jelentkezem a következő héten. És így megy ez hetekig, mígnem ők egyszer csak abbahagyják a hívogatást, és ha abban a könyvben felfénylik egy szomorú mondat, ha megszólal egy riasztóberendezés, semmi baj, itt a következő tablettá, és a nap hátralevő része feloldódik benne.

Hát ennyi. Most már semmi mást nem mondhatnék önöknek, mint amit úgyis tudnak. Még talán egyvalamit, ami ugyan senki számára sem különösebben fontos, de az író bennem tudja, hogy ez jó lesz az önéletrajzi történet végére.

Valami halk, meghatározhatatlan éhség ébresztett reggel. Kinyitottam a hűtőszekrényt, hogy lássam, van-e benne valami. És nicsak, van. A bogár a tojástartóban állt. Egy azok közül a kicsik, hegyesek, gyorsak közül. Azt gondoltam, no, most elszökik. De akkor rájöttem, hogy szinte teljesen mozdulatlan. Megfagyott. Betévedt a hűtőszekrényembe, alábecsülve a csábító hideget. Könnyen megfogtam. Csak egy picit vonaglott, a végén.